

МУЛЬТИВЕРСУМ МОВИ

(Рецензія на монографію Галини Балуті “Структури мови”. –
Кривий Ріг : Вид. А. Р. Козлов, 2015. – 300 с.)

Ігор Карівець

Національний університет “Львівська політехніка”

© Карівець І., 2017

Language’s Multiverse

(Review of a monograph “The Structures of Language”

by Halyna Baluta. – Kryvyi Rih : Vyd. A. R. Kozlov, 2015. – 300 pp.)

Ihor Karivets’

The Halyna Baluta’s monograph “The Structures of Language” deals with the different aspects of our language. The author explores language from its sacral functions in Antiquity to the powerful discourses in contemporary society. In this reviewed monograph the author argues that language is medium between a human being and the world. Halyna Baluta’s monograph helps to understand such things as: 1) thinking and consciousness are based on language; 2) a thought doesn’t exist without its language form; 3) we realize the state of things with the help of language. A human being associates the inner and the outer worlds, gives things their names with the help of language. This monograph is of great importance for philosophy of language and linguistics.

Keywords: *discourse, language consciousness, sacral language, structures of language.*

Без мови немає людини. Такого висновку доходиш після прочитання монографії Галини Балуті “Структури мови”. Мова є посередником між людиною і світом, між мікрокосмом і макрокосмом. Мислення та свідомість людини ґрунтуються на мові: думка не існує без словесної форми, а свідомість є мовною свідомістю, бо за допомогою слів ми усвідомлюємо стани речей зовнішнього світу і внутрішні психічні стани. Людина за допомогою мови поєднує зовнішнє і внутрішнє, називає речі своїми іменами (sic!), передає інформацію і є засобом спілкування.

Авторці вдалося розглянути різноманітні способи існування мови у різних площинах та світах. Монографія складається з передмови, 30-ти невеликих за обсягом розділів, висновків та списку використаної літератури.

Невипадково монографія розпочинається з розділу “Логос”. Це грецьке поняття заклало основи розуміння людини як істоти, котра вмє мислити і говорити розумно. Діалог – це також грецьке слово, яке означає “за допомогою слова”. За допомогою слова людині відкривається хибне та істинне, справедливе і несправдливе, добро і зло. Сократівські діалоги – це власне методи мовної техніки, які допомагають у проясненні незрозумілого, темного;

вони ведуть людину від незнання до знання. Авторка монографії звертає увагу на діалог як діалектику пошуку істини за допомогою спілкування, “етичної комунікації”.

Від Логосу авторка монографії переходить до “Еросу”: таку назву має другий розділ. Чому саме Ерос? Авторка пише: “Згадаємо Платонів Ерос – міфічний початок між двома світами. Це дає підстави розглянути медіальні аспекти цього поняття як символічного аналога мови” (с. 24). Мова як Ерос одночасно перебуває “між статичними ідеальними та мінливими матеріальними формами, фіксує їх єдність, не роздільність” (с. 24). Мова є, з одного боку, чимось матеріальним, тобто, певною знаковою системою, а з іншого – ця знакова система передає певний ідеальний зміст, сенс реальності тощо.

Не забула авторка також і про Гермеса, як посередника між людьми і богами, котрий витлумачував послання богів. Гермес – це посередник; він володіє мистецтвом тлумачення і вмє передати це тлумачення так, щоб його зрозуміли люди. Для античності мова є дечим, що передає глибинну істину та мудрість; вона є посередником між безсмертними і смертними, між матеріальним та ідеальним світами; вона – носій істини, яку людина може висловити, бо належить до Логосу, тобто Слова, Розуму і Закону. Після такого невеличкого, але змістовного аналізу мови в міфі Античності, авторка переходить від міфу мови, якщо так можна

висловитися, до міждисциплінарного викладу матеріалу в усіх наступних розділах. Йдеться про спробу авторки дослідити результати лінгвістики та філософії мови. Це відображається у назвах таких розділів: “III. Аналогія”, “IV. Правила”, “VI. Інваріанти”, “VII. Парадокс”, “VIII. Гра”, “XI. Референція”, “XIV. Імена”, “XXIII. Дискурс”, “XXVII. Мовчання”, “XXX. Знак”. На перший погляд, назви розділів не пов’язані між собою, але під час читання монографії з’ясовується, що між ними існують логічні містки, на які не обов’язково вказує авторка. У всіх розділах авторка так чи інакше затримує проблеми “мовних ігор” (Вітгенштайн). Світи мови розгортають у різних площинах комунікації, яка конститує реальність. Авторка вважає, що “мова є засобом відкриття реальності, який розкриває життєві горизонти, “продовжує” людину у її комунікативній діяльності як особливого роду творчості та її результатах” (с. 290). Можна припустити, що назва монографії навіяна прочитанням відомої праці А. Шюца та Т. Лукмана “Структури життєсвіту”. Мова як засіб комунікативної діяльності постійно “виробляє” життєсвіт, продукує життєві сценарії та сенси тощо (с. 290). Можна навіть зазначити, на основі прочитання монографії Галини Балуги, що структури життєсвіту – це структури мови. Відзначаємо мовоцентризм цієї монографії. У ній мова постає одночасно і як “символічна система пізнання і

комунікації”, що “задає каркас онтологічної і соціальної структури” (с. 290), і як “загадковий феномен, співмірний людській природі, свідомості, тілесності” (с. 290).

Якщо ідеї Л. Вітгенштайна авторка проаналізувала на достатньому рівні, то ідеї Е. Гусерля щодо мови розглянуті недостатньо, а дарма. Ідеї Е. Гусерля щодо мови пов’язані з його інтенціональною моделлю свідомості. Інтенціональність свідомості пов’язує суб’єкт з об’єктом, людину зі світом. Це пов’язування здійснюється на основі знаків мови, які надають смислу людському буттю. Е. Гусерль намагався виявити структуру свідомості, яка конститує смисл, а це конституювання неможливе без мови як певної символічної системи. На наш погляд, в цій монографії не достатньо звернено уваги саме на феноменологічне дослідження мови не лише Е. Гусерля, але й його критиків, які розвивали *нетрансцендентальну феноменологію* і відмовлялися визнавати трансцендентальний суб’єкт. Наприклад, дослідження творчості бельгійського феноменолога Марка Рішіра (Marc Rishir), особливо його праці “Феноменологічні роздуми: феноменологія і феноменологія мови” (1992), значно збагатили б та поглибили б саме феноменологічне дослідження мови в цій монографії.

Проте треба зазначити, що монографія Галини Балуги змістовна та інформативна. Авторці вдалося розкрити функціонування мови у різних її проявах: від сакрального передання мудрості і до владних маніпулятивних дискурсів. Можна вважати, що ця монографія займе вагоме місце в українській гуманітаристиці, зокрема у філософії мови та лінгвістиці.